

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"

**ישוב הפליאה על מה שאמר הקב"ה על בית המקדש השני:
"גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון יותר מן הראשון"**

בפרשתנו פרשת תרומה דבר בעתו מה טוב להתבונן על מצות עשה של בנין בית המקדש (שמות כה-ח): **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**.

שנינו על כך בספרי (פרשת בהעלותך פייסקא לד): **"בכל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים. בכהנים הוא אומר (שמות כה-מא) וכהנו לי, בלויים הוא אומר (במדבר ג-יב) והיו לי הלויים, בישראל הוא אומר (ויקרא כה-נה) כי לי בני ישראל עבדים, בבכורות הוא אומר (במדבר ח-יז) כי לי כל בכור בבני ישראל, במקדש הוא אומר ועשו לי מקדש"**.

ותמהו המפרשים איך אפשר לומר כי מה שכתוב כאן: **"ועשו לי מקדש"** קיים לעולם, הלא בית המקדש נחרב ולא התקיים לעולם. ואין לומר שרמזו הקב"ה על בית המקדש השלישי שיבנה בגאולה העתידה, שהוא יתקיים לעולם כי לא יהיו עוד גלויות, שהרי לא יעלה על הדעת כי שלמה המלך שבנה את בית המקדש הראשון, וכן חכמי התורה שעלו מבבל ובנו את בית המקדש השני, לא קיימו המצוה **"ועשו לי מקדש"** מאחר שלא נתקיים לעולם.

זאת ועוד, שהרי ידוע כי בית המקדש השלישי ירד מן השמים, כמו שהביאו רש"י ותוספות (סוכה מא. ד"ה אי נמי) בשם המדרש: **"מקדש העתיד שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים, שנאמר (שמות טו-יז) מקדש ה' כוננו ידיך"**. הרי מבואר כי מה שכתוב **"ועשו לי מקדש"** בידי אדם, אינו מדבר מבית המקדש השלישי. ובאמת לפי זה ראוי ליישב גם מה שנתייגעו המפרשים, איך קיימו ישראל לעתיד לבוא מצות עשה זו: **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**, מאחר שלעתיד לבוא ירד בית המקדש מן השמים בנוי ומשוכלל.

"גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון"

פתח דברינו יאיר ליישב כל זה, בהקדם לבאר מה שדיבר הקב"ה בשבחו של בית המקדש השני (חגי ב-ט): **"גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות ובמקום הזה אתן שלום"**

נאום ה' צבאות". והנה בגמרא (בבא בתרא ג.) הביאו על כך שני פירושים: **"חד אמר בבנין"**, הכבוד של הבית השני היה בגובה הבנין מאה אמה, לעומת הגובה של הבית הראשון שהיה רק שלשים אמה, **"וחד אמר בשנים"**, הכבוד של הבית השני היה במספר השנים שעמד ת"כ שנים, לעומת הבית הראשון שעמד רק ת"י שנים.

אולם בהשקפה ראשונה יש לתמוה הפלא ופלא, שהרי מבואר בגמרא (יומא כא:) כי בבית המקדש השני היו חסרים ה' דברים שהיו בבית המקדש הראשון, ודרשו כן ממה שכתוב בדברי הנביא על בנין בית המקדש השני (חגי א-ח): **"עלו הָהָר וְהִבְאֵתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבַּיִת וְאַרְצָהּ בּוֹ וְאָפְקֹד אָמַר ה'".** והנה הכתיב הוא **"וְאָפְקֹד"** חסר ה' והקרי הוא **"וְאָפְקֹדָה"** מלאה ה'. ומפרש בגמרא:

"מאי דכתיב וארצה בו וְאָפְקֹד וקרינן וְאָפְקֹדָה, מאי שנא דמחוסר ה"א, אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן ארון וכפורת וקרובים [נחשבים לאחד כי הם בכלל הארון], אש [שירדה מן השמים על המזבח], ושכינה [לא שרתה בו], ורוח הקודש [לא היתה נביאים], ואורים ותומים". פירוש, מטעם זה אמר הקב"ה **"וְאָפְקֹד"** חסרה אות ה', לרמז שהכבוד אינו בשלימות מצד ה' דברים שלא היו בבית המקדש השני.

הרי לנו ה' דברים נשגבים שחסרו בבית המקדש השני: הארון, האש שירדה מן השמים על המזבח, השראת השכינה, רוח הקודש על ידי הנביאים, ואורים ותומים. הנה כי כן איך יעלה על הדעת כי על אף שחסרו ה' דברים קדושים אלו, עם כל זה בגלל גובה הבנין של הבית השני, מאה אמה לעומת שלשים, וריבוי השנים, ת"כ שנים לעומת ת"י, אמר הקב"ה: **"גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון"**.

**בית המקדש הראשון תורה שבכתב
בית המקדש השני תורה שבעל פה**

רחש לבי דבר טוב, לפענח חידה סתומה זו, ואומר אני מעשי למלך, ליישב דברי מלכו של עולם

בשבח בית המקדש השני, על פי יסוד גדול בענין שלשה בתי המקדשות, כפי שלמדנו ממשנתו הטהורה של ה"קדושת לוי" (דרושים לחנוכה ד"ה איתא בכתבי האר"י ז"ל) שכתב בלשון קדשו: **"מקדש ראשון היה נגד תורה שבכתב, ומקדש שני נגד תורה שבעל פה, ומקדש שיבנה במהרה בימינו יהיה כלול משניהם"**.

יסוד זה חוזר ונשנה בדברי ה"שפת אמת" (פורים שנת תרל"ח): **"והנה בית המקדש ראשון היה ענין תורה שבכתב, לכן אמרו חכמים (יומא ט:) שנחרב על ידי עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים כו', אבל בית המקדש שני היה ענין תורה שבעל פה, לכן אמרו (שם) שנחרב על ידי שנאת חנם"**.

ונראה לפרש כוונתו כי בית הראשון שהוא כנגד תורה שבכתב, נחרב משום שעברו על ג' עבירות החמורות שנזכרו בתורה שבכתב, ואילו בית השני שהוא כנגד תורה שבעל פה שנקנית בחבורה בפלפול חברים, כמבואר בגמרא (ברכות סג:): **"שאין התורה נקנית אלא בחבורה"**, נחרב משום שנאת חנם המקלקלת את הלימוד בחבורה. אמנם עדיין צריך ביאור מהו הקשר בין בית מקדש הראשון לתורה שבכתב ובין בית מקדש השני לתורה שבעל פה.

והנה מה שמצינו ביאור נשגב על כך בדברי הגה"ק רבי צדוק הכהן ז"ע ב"פרי צדיק" (פרשת בחוקתי אות יא), שגם הוא הולך בדרכו של ה"קדושת לוי" כי שני בתי מקדשות הם כנגד תורה שבכתב ושבעל פה, והוא מוסיף לבאר הקשר ביניהם, כי בבית המקדש הראשון היתה כל ההנהגה מצד התורה שבכתב, שהרי כל ספרי נביאים וכתובים שנכתבו בתקופת בית ראשון הם בכלל תורה שבכתב, שמסר הקב"ה לנביאים ולמנהיגי ישראל שכתבו הדברים ברוח הקודש.

והביא הוכחה לכך ממה שדרש ההוא גלילא (שבת פח:): **"ברוך רחמנא דיהב אוריין תליתא"**. פירוש, ברוך ה' שנתן לנו תורה משולשת, ופירש רש"י: **"תורה נביאים וכתובים"**. הרי מבואר כי גם

ביאור הספרי: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים"

ישוב הפליאה על מה שאמר הקב"ה שהכבוד של הבית השני יהיה גדול מהראשון אף שחסרו בו הארון והשכינה

קדושת לוי: "מקדש ראשון היה נגד תורה שבכתב, ומקדש שני נגד תורה שבעל פה, ומקדש שיכנה במהרה בימינו יהיה כלול משניהם"

רבי צדוק הכהן: ההנהגה בבית הראשון היתה על פי הנביאים והכתובים שהם בבחינת תורה שבכתב

שישרה הקב"ה תחילתו שכינתו בתוך כל אחד מישראל, ומהם נמשכת השראת השכינה בבית המקדש, ועל ידי זה שרתה בבית המקדש קדושה עצומה של השראת השכינה הכלולה מכל ישראל. וזהו פירוש הכתוב: "ועשו לי מקדש", אבל התכלית היא "ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד מישראל.

אולם לפני החורבן חטאו ופשעו בחושבם שהתכלית היא שישרה הקב"ה את שכינתו בבית המקדש, לכן הם יכולים לעשות ככל העולה על רוחם, ואחר כך יביאו קרבן בבית המקדש לרצות את הקב"ה, כמו שצווח הנביא (ירמיה ז-ט): "הֲגִבַּב רִצְחֹן וְנִאֲפָה וְהִשְׁבַּע לְשִׁקְרָה וְקָטַר לְבָבָהּ וְהִלֵּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם, וְכָאֲתָם וְעַמְדָתָם לִפְנֵי בַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו וְאִמְרָתָם נִצְלָנוּ, לְמַעַן עֲשׂוּת אֶת כָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה".

מעתה יאירו עינינו להבין מה ששפך הקב"ה את חמתו על העצים ועל האבנים, אין הכוונה ח"ו כאדם המחפש מקום לפרוק את כעסו, אלא הכוונה להיפך שבמקום לשפוך חמתו ולהעניש את ישראל על חטאם, שפך כביכול את חמתו על העצים ועל האבנים להחריב את בית המקדש, ללמדנו שאין רצונו להשרות שכינתו רק בבית המקדש של עצים ואבנים, אלא עיקר רצונו הוא להשרות שכינתו בתוך לבם של ישראל, אלא שאם התגבר עליהם היצר ילכו לבית המקדש להתמלא שוב בקדושה מהשראת השכינה שהיתה שם.

יומתק להבין בזה מה ששנינו בגמרא (ברכות ח.א): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד". כי הן אמת שעל ידי חורבן בית המקדש נסתלקה משם השכינה, אבל מי שעוסק בתורה הרי הוא זוכה להשראת השכינה, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"ג מ"ו) שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו. וזהו ביאור המאמר: "מיום שחרב בית המקדש", ונחסרה משם השראת השכינה, "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", שהוא משרה שם שכינתו על העוסק בתורה.

שיצחק מסר נפשו על תורה שבעל פה, שהיא הוראת חכמי התורה בכל דור ודור.

לפי המבואר הרי זה מתאים להפליא עם דברי ה"קדושת לוי" ה"שפת אמת" ורבי צדוק הכהן, שבית המקדש הראשון הוא כנגד תורה שבכתב, כי הוא כנגד אברהם אבינו שמסר נפשו על תורה שבכתב, ואילו בית המקדש השני הוא כנגד תורה שבעל פה, כי הוא כנגד יצחק אבינו שמסר נפשו על תורה שבעל פה.

תכלית בית המקדש "ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד ואחד מישראל

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שהגדיר הקב"ה את בית המקדש השני: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", על אף שחסרו בו ה' דברים ובראשם הארון שהיו בו הלוחות והשראת השכינה, על פי מה שנישם לב להתבונן מה שדרשו חכמינו ז"ל בענין חורבן בית המקדש הראשון במדרש (איכה רבתי ד-טו): "כתיב (תהלים עט-א) מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך... אמרו לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמור. אמר להם מזמור אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל".

בהשקפה ראשונה יש לתמוה הפלא ופלא, שהרי שנינו בגמרא (שבת קה.א): "המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה". הנה כי כן איך יעלה על הדעת שהקב"ה כביכול היה צריך למצוא דרך לשפוך חמתו על העצים ועל האבנים, עד כדי כך שאם לא היה מוציא חמתו על העצים היה שופך חמתו על ישראל.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שכתוב (שמות כה-ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ודקדק האלשיך הקדוש, הלא "מקדש" הוא לשון יחיד, ואם כן היה צריך לומר: "ושכנתי בתוכם" בלשון יחיד, ולא "בתוכם" בלשון רבים. ותיריך שביקש הקב"ה ללמדנו כי התכלית של בית המקדש היא

נביאים וכתובים הם בכלל תורה שבכתב שמסר הקב"ה לישראל בהר סיני, ובאמת כן כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ב): "ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן, ופירושו בכלל תורה שבעל פה".

אבל בתקופת בית המקדש השני שפסקה הנבואה בישראל, כמבואר בגמרא (יומא) הני"ל כי אחד מה' דברים שחסרו בבית המקדש השני הוא רוח הקודש, ופירש רש"י שלא היתה רוח הקודש בנביאים, וגם לא היו אורים ותומים שיכולים לשאול בהם. והנה במקום הנביאים באו אנשי כנסת הגדולה שהיו חכמי התורה, שהאירו את עיני כל ישראל באור הגדול של תורה שבעל פה, וכל הגזירות והסייגים בתורה שבעל פה שלא נודע מי תיקנם הם מאנשי כנסת הגדולה, לכן ההנהגה בבית השני היתה בבחינת תורה שבעל פה.

כאן המקום להעיר שאין הכוונה ח"ו שבתקופת הבית הראשון לא עסקו כלל בתורה שבעל פה, אלא הכוונה כי מאחר שהיה להם את הארון והלוחות, והשראת השכינה והאורים ותומים, והנביאים הורו להם כדת מה לעשות, לכן לא היה צורך כל כך להתייגע בתורה שבעל פה, כמו בבית המקדש השני שלא היו להם כל הקדושות הללו.

שני בתי מקדשות כנגד אברהם ויצחק שמסרו נפשם על תורה שבכתב ושבועל פה

דבר בעתו מה טוב להביא בקיצור מה שהערנו במאמר לפרשת חיי שרה, כי רעיון נשגב זה מתאים להפליא למה ששנינו בגמרא (פסחים פח.א) בענין שלשה בתי מקדשות: "לא כאברהם שכתוב בו הו' (בראשית כב-יד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר (שם כד-טג) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר (שם כח-ט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל". ופירש המהר"ל ב"דרך חיים" על מסכת אבות (פ"ה מ"ד) הכוונה בזה, כי שלשה בתי מקדשות הם בזכות ג' אבות הקדושים.

והנה ה"חתם סופר" זי"ע בתשובותיו (או"ח סימן רח ד"ה דף ט') זי"ע וב"תורת משה" (פרשת וירא ד"ה ויעקב) מאריך לבאר, כי הניסיון של אברהם אבינו בעקידת יצחק היה בבחינת תורה שבכתב, שהרי שמע מפי הקב"ה בעצמו (בראשית כב-ב): "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה" וגו'.

אולם הניסיון של יצחק אבינו בעקידה היה בבחינת תורה שבעל פה, שהרי לא שמע את הציווי מפי הקב"ה, אלא מפי אברהם אביו שאמר לו בשם ה', ועם כל זאת קיבל את מצות אביו כדי לקיים דברי חכמים בהיותו מוחזק לנביא ה', נמצא

לפי זה יש לומר כי זהו שאמר הקב"ה: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" - "כבוד הבית" הוא בית המקדש המכבד את האות ב"ת של בראשית שהיא רמז על ב' התורות, "בית" המקדש הראשון מכבד את התורה שבכתב, ואילו "בית" המקדש השני מכבד את התורה שבעל פה, ומאחר שהקב"ה מחבב את התורה שבעל פה, לכן יהיה כבוד הבית הזה האחרון", שהוא כנגד תורה שבעל פה, יותר "מן הראשון", שהוא כנגד תורה שבכתב.

הקב"ה החסיר בכוונה תחילה ה' דברים בבית המקדש השני

על פי האמור ירווח לנו להבין הטעם שסיבב הקב"ה שיחסר הארון בבית המקדש השני, כי הארון שהיו בתוכו שני הלוחות שכתובים עליהם עשרת הדברות הוא השורש של תורה שבכתב, לכן בבית המקדש הראשון שהוא בבחינת תורה שבכתב, השרה הקב"ה שכינתו בין שני הכרובים שעל הארון, כמו שכתוב (שמות כה-כב): "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל".

אולם בבית שני אחרי שהחריב הקב"ה את בית הראשון, משום שלא השכילו ישראל להבין שהתכלית היא שישרה הקב"ה שכינתו בישראל, לכן סיבב הקב"ה להחסיר בבית המקדש השני את הארון והשראת השכינה שהיתה על הארון, כדי שישכילו להבין שרצונו יתברך הוא שישראל עצמם יהיו בבחינת הארון, שישרה הקב"ה עליהם את שכינתו על ידי שיעסקו בתורה שבעל פה.

נפלא לבאר בזה מאמר הגמרא (בבא בתרא יב.): "מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים... אמר אמימר וחכם עדיף מנביא". לפי האמור הביאור בזה, כי בבית המקדש השני החליף הקב"ה את הנבואה שהיא בבחינת תורה שבכתב, ומסרה לחכמי התורה שיזכו לרוח הקודש על ידי העסק בתורה שבעל פה, והרי זה ממש בבחינת "ושכנתי בתוכם".

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה, מה שהודיע הקב"ה שרצונו שיבנו לו בית מקדש השני על ידי הכתיב והקרי, כמו שכתוב: "עֲלוּ הָהָר וְהִבַּאתֶם עֵץ וּבְנֵו הַבַּיִת וְאָרְצָהּ בּוֹ וְאָפְקָדְ אָמַר ה'". הכתיב הוא "וְאָפְקָדְ" חסר ה' והקרי הוא "וְאָפְקָדְהּ". על פי מה שהביא ה"בני יששכר" (ניסן מאמר יא אות א) בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע [הובא בספר "אמרי פנחס" בדפוס החדש פרשת חוקת סימן שמ], כי בכל דבר שבעולם יש ממוצע כדי להראות שאל אחד בראנו.

ומבאר שם כי בין בעל חי לאדם המדבר הממוצע הוא הקוף, בין שבת לחול הממוצע הוא

ההנהגה בבית השני היתה על פי אנשי כנסת הגדולה שהאירו בישראל את האור הגדול של תורה שבעל פה

אלשיך הקדוש: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - תכלית בית המקדש להשראת השכינה בתוך ישראל

בבית המקדש השני חסרו הארון השכינה ואורים ותומים, כי רצה הקב"ה להשרות שכינתו בישראל

גמרא: "מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים". שהם בבחינת בית המקדש

בבית המקדש השני רצה הקב"ה שישראל עצמם יהיו בבחינת הארון

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מעט מזעיר מה שאמר הקב"ה: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות". כי אחרי שהחריב הקב"ה את בית המקדש הראשון משום שלא קיימו "ושכנתי בתוכם", כי בעוונותיהם הרבים לא שרתה שכינה בישראל, צוה לבנות לו בית מקדש שני שיחסרו שם ה' דברים שהיו בבית הראשון ובראשם השראת השכינה, כדי שישכילו ישראל להבין שרצון הקב"ה הוא להשרות שכינתו בישראל ולא בבית המקדש, ומה שצוה לבנות לו בית המקדש השני הוא כי בהיותו כנגד יצחק אבינו שמסר נפשו על תורה שבעל פה, נמשכה משם לישראל קדושת תורה שבעל פה.

והנה בזוהר הקדוש (פרשת בראשית כה.) מפרש מה שאומרים האופנים וחיות הקודש (יחזקאל ג-יב): "ברוך כבוד ה' ממקומו, כבוד ה' שכינתא תתאה, ממקומו שכינתא עילאה". ויש לפרש הכוונה בזה כי כאשר הקב"ה משרה שכינתו למטה בישראל בבחינת "שכינתא תתאה" הרי זה "כבוד ה'". וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת ויחי רלד:) כי כשרצה יעקב אבינו לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, אמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואתיישב שכינתה בדוכתה", השכינה חזרה למקומה.

הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה על בית המקדש השני: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות". הכבוד של השראת השכינה בישראל עצמם על ידי שיעסקו בתורה שבעל פה, גדול יותר ממה שמשרה הקב"ה שכינתו בבית המקדש, כמו שאמר הקב"ה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

כאשר נתבונן נראה כי רעיון זה עולה בקנה אחד עם מה ששינינו בגמרא (גיטין ס:): "אמר רבי יוחנן, לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (שמות לד-כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". הרי שהקב"ה

מחבב יותר תורה שבעל פה שישראל עמלים לברר כל הדברים הסתומים בתורה שבכתב. וזהו שאמר שלמה המלך (שיר השירים א-ד): "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין". ודרשו במדרש רבה (שם א-יח): "חביבין דברי סופרים מדברי תורה, שנאמר כי טובים דודיך מיין".

יומתק להבין בזה מה שהוסיף הקב"ה לומר, אחרי שגילה כי כבוד הבית האחרון יהיה גדול מהראשון: "ובמקום הזה אתן שלום נאום ה' צבאות". על פי מה שאנו רואים שכל הברורים בתורה שבעל פה, הם על ידי כח הפלפול של חכמי התורה, ומי לנו גדול מבית שמאי ובית הלל שביררו ההלכות על ידי שנחלקו אלו עם אלו,

וזהו ששינינו בגמרא (תענית ז.): "מאי דכתיב (משלי כז-יז) ברזל בברזל יחד, לומר לך, מה ברזל זה אחד מחדד את חברו, אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה את זה בהלכה. אמנם הרי הברור האמיתי הוא על ידי שעושים שלום ביניהם ומכריעים להלכה כאחד מהם. לכן הבטיח הקב"ה על בית המקדש השני שכבודו גדול בגלל הכח של תורה שבעל פה: "ובמקום הזה אתן שלום".

והרי זה מתאים להפליא למה שדרשו בגמרא (קידושין ל:) מה שכתוב (תהלים קכז-ה): "לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. מאי את אויבים בשער. אמר רבי חייא בר אבא, אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא-יד) את והב בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה".

ויש להוסיף פרפרת במה שאמר הקב"ה: "גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון", על פי מה שפתח הקב"ה את התורה (בראשית א-א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". וכתב "בעל הטורים" הטעם שפתח הקב"ה את התורה באות ב' ולא באות א' - "על שם שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ללמדך שבזכות התורה ולומדיה נקרא העולם".

תוספת שבת, בין ישראל לאומות העולם הממוצע הוא נשמת גרים, בין לשון קודש לשאר לשונות העמים הממוצע הוא תרגום לשון ארמית, בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה הממוצע הוא הכתיב והקרי, הכתיב הוא תורה שבכתב כפי שכתוב בתורה, והקרי שאינו כתוב הוא תורה שבעל פה.

לפי זה יש לומר כי מטעם זה כתב הקב"ה בכונה תחילה "ואכבד" חסר ה' והקרי הוא "ואכבדה" מלא ה', לרמז כי מצד הכתיב שהוא תורה שבכתב אמנם חסרים ה' דברים, אבל מצד הקרי שהוא תורה שבעל פה, משלימים ישראל את ה' הדברים שהיו חסרים בבית מקדש השני.

בית המקדש השלישי יהיה כלול משני בתי מקדשות

בדרך המלך נלך לבאר בזה מקחו של צדיק דברי ה"קדושת לוי", כי בית המקדש השלישי יהיה כלול מתורה שבכתב ותורה שבעל פה, על פי מה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת פנחס רכא.) כי על בית המקדש השלישי כתוב (תהלים קמז-ב): "בונה ירושלים ה'", שעתידי הקב"ה כביכול לבנות את בית המקדש השלישי כלול יחד משני בתי המקדשות, בית המקדש השני יעמוד למטה על הארץ בגלוי, ועליו יעמוד בית המקדש הראשון מכוסה, כענני הכבוד המקיפים ומאירים על בית המקדש שלמטה.

ונראה לבאר הענין בזה על פי דברות קדשו של ה"קדושת לוי" עצמו (ליקוטים ד"ה במסכת מגילה) מה שדרשו במדרש (ויק"ר יג-ג) מה שאמר הקב"ה (ישעיה נא-ד): "כי תורה מאתי תצא, אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא". ותמה על כך: "הלא אחד מי"ג עיקרים שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת".

ותירץ על פי מה שמבואר בתלמוד ירושלמי (שקלים פ"א ה"א): "התורה שנתן לו הקב"ה למשה, נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה". נמצאנו למדים מזה, כי מה שאנו כותבים בספר תורה אותיות שחורות על גבי קלף לבן, הוא כדי לרמז על שורש התורה שהיא אש שחורה על גבי אש לבנה.

הביאור בזה כי בלובן של הקלף שהוא בבחינת "אש לבנה", טמונים סודות התורה שהם למעלה מן האותיות, ומרוב עומקם עדיין לא נתגלו ונתלכשו

באותיות השחורות בבחינת "אש שחורה". וזהו הענין שאומר הקב"ה: "תורה חדשה מאתי תצא", שעתידי הקב"ה לגלות לנו השגות חדשות בפירושי התורה שהן גנוזות עתה בלובן של הקלף.

הנה כי כן זהו הענין שבית המקדש השלישי יהיה כלול משני בתי המקדשות, כי בית המקדש השני שהוא בבחינת תורה שבעל פה יעמוד מחדש למטה באתגליא, כנגד מה שעתידי הקב"ה לגלות לנו השגות חדשות בתורה שבעל פה, אבל בית המקדש הראשון שהוא בבחינת תורה שבכתב, יעמוד למעלה נעלם ונסתר בבחינת ענני הכבוד המקיפים על בית המקדש השני, כי גם אז עדיין ישארו בתורה שבכתב בלובן של הקלף סודות גנוזים בבחינת אור מקיף, כי התורה שהיא חכמתו של הקב"ה אין לה סוף.

כאשר נתבונן נראה שדבר זה מתאים להפליא, למה שנתבאר בגמרא (פסחים פח.) כי שלשה בתי מקדשות הם כנגד ג' אבות הקדושים, ולפי המבואר בית המקדש הראשון הוא כנגד אברהם אבינו שמסר נפשו על תורה שבכתב, בית המקדש השני הוא כנגד יצחק אבינו שמסר נפשו על תורה שבעל פה, ובית המקדש השלישי הוא כנגד יעקב אבינו שמדתו תפארת הכלולה מאברהם ויצחק גם יחד, לכן בית המקדש השלישי יהיה כלול משני בתי מקדשות בבחינת תורה שבכתב עם תורה שבעל פה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שאמר הקב"ה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ומבואר בספרי כי כל מקום שנאמר "לי" קיים לעולמי עולמים, כי אמנם כן שני בתי המקדשות שבנו ישראל שהם כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה, נתקיימו לעולם בתוך בית המקדש השלישי שעתידי הקב"ה לבנותו כלול משני בתי מקדשות, ובכך יקיימו ישראל גם כן לעתידי לבוא מצות עשה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שהרי בית המקדש השלישי יהיה כלול משני בתי מקדשות שהם בנו.

שני בתי מקדשות היו הכנה לבית המקדש השלישי

הנה מה טוב ומה נעים לצרף הקדמה יקרה ממשנתו הטהורה של ה"ישמח משה" (פרשת תצוה), אשר דיבר בקדשו לפרש (תהלים קכז-א):

"שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו", ויש לדקדק מה שאמר תחילה "יבנה" בלשון עתיד ואחר כך אמר "עמלו" בלשון עבר, וביאר כי העולם לא היה מסוגל לקבל הקדושה הגדולה של בית המקדש השלישי, לולי שקדמה אליו הקדושה של בית המקדש הראשון והשני, ועל ידי שחדרה תחילה קדושת בית המקדש הראשון והשני בעולם, כבר אפשר לקבל גם את קדושת בית המקדש השלישי, הנה מעט מהדברים בלשון קדשו:

"כשראתה חכמתו יתברך, אשר אין בכח הארץ הגשומה הלזו, לקבל ולסבול נוגה אור קדושת בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו, אשר כוננה היוצר בגבהי מרומים ליסדו על מכון הר ציון, לולי הב' מקדשות הראשונות, אשר על ידם ובכח קדושת העבודה ויתר עבודת הקודש אשר היה שם כמה מאות שנה, קנתה הארץ גם היא כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה, עדי תוכל מעתה לסבול קדושת הבית השלישי, מעשה ידי יוצר בית המקדש שלמעלה המכוון כנגד בית המקדש של מטה, וגדול יהיה כבוד הבית האחרון קיום נצחי ובית עולמים יקרא".

הנה כי כן זהו שאמר שלמה המלך: "אם ה' לא יבנה בית", כלומר איך יעלה על הדעת שה' לא יבנה בעתידי בית מקדש השלישי, שהרי אז נמצא כי בשני בתי מקדשות: "שוא עמלו בוניו בו", וחלילה לומר כן, אלא ודאי עתידי הקב"ה לבנות בית המקדש השלישי במהרה, ושני בתי מקדשות היו רק בבחינת הכנה לקראת בית מקדש השלישי. אלו דבריו הקדושים.

לפי האמור יש לבאר הכוונה בזה, כי העולם לא היה מסוגל לקבל את האור הגדול של התורה החדשה, שעתידי הקב"ה לגלות לנו בגאולה העתידה על ידי בית המקדש השלישי שיהיה כלול מתורה שבכתב ותורה שבעל פה, לכן הקדים הקב"ה לצוות לבנות לו בית המקדש הראשון כנגד תורה שבכתב, ואחר כך בית המקדש השני כנגד תורה שבעל פה, ועל ידי שכבר האיר בעולם האור הגדול של תורה שבכתב ותורה שבעל פה, נזכה לבית המקדש השלישי שיהיה כלול משני בתי מקדשות, בגילוי הגדול שהקב"ה מעיד עליו: "תורה חדשה מאתי תצא" במהרה בימינו אמ

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב היו' לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי'